

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д.изк. Лозанка Пейчева,

за дисертационния труд на

Паолина Василева

докторант към Факултета „Музикален фолклор и хореография“ на Академията за музикално, танцово и изобразително изкуство „Проф. Асен Диамандиев“, гр. Пловдив на тема **„Фолклорни инструментални практики във Варна и някои селища в региона“** за присъждане на образователната и научна степен „Доктор“ по професионално направление 8.3. Музикално и танцово изкуство, Докторска програма „Музикознание и музикално изкуство“

Научен ръководител: доц. д-р Владимир Владимиров

Както се вижда от приложените документи, Паолина Василева е родена през 1993 г. в гр. Варна, където е завършила основно образование в ОУ „Антон Страшимиров“ в паралелка с разширено изучаване на народни музикални инструменти и фолклорни песни. През 2012 г. завършва средно образование в НУИ „Добри Христов“ – Варна, след което се дипломира като магистър със специалност „Педагогика на обучението по музика“ в АМТИИ „Проф. Асен Диамандиев“ – Пловдив през 2017 г. Зачислена е като редовен докторант през 2018 г. към катедра „Музикален фолклор“ на факултет „Музикален фолклор и хореография“ в АМТИИ „Проф. Асен Диамандиев“. Отчислена е с право на защита със заповед на Ректора №РД-27-044/14.07.2021.

Дисертационният труд на Паолина Василева е посветен на значима тема, която съвпада с професионалния опит и интереси на докторантката. Текстът развива актуална проблематика, свързана с особености на фолклорната инструментална музика във Варна и някои селища в региона. Тази музика придобива нови измерения в нашата съвременност във връзка с актуалността на процесите за поддържане и развитие на фолклорните практики и професионалното инструментално изпълнителско изкуство.

Дисертационният труд съдържа 176 страници и е балансирано структуриран в увод, три глави, заключение, справка за приносите, библиография, списък на информаторите. Онагледен е със снимки, карта, нотни примери, диаграми.

В **Увода** изрично е показана личната ангажираност и мотивация за избора на темата и са посочени основните причини за изследователския ентузиазъм на докторантката. Ясно и точно са формулирани целта и изведените към нея задачи. Очертан е изследователският обект – „целенасочено проучване на инструменталните фолклорни практики във Варна и селата, населявани от ваяци и гагаузи“. Специален акцент е поставен върху любителското свирене, организираната художествена самодейност, професионален ансамбъл „Варна“, обучението по народни инструменти в града, както и по-известните в днешно време сватбарски оркестри с участието на народни инструменти във Варна. Откроява се хронологичната рамка на изследването – от 1950-те до днес. Литературният обзор, без да бъде изчерпателен, прави сбит преглед на различни публикации по темата, които се използват като основни източници на информация в дисертационния труд. Добре е обоснован изборът на изследователски методи: наблюдение, интервю, анализ и синтез. Направени са предварителни терминологични пояснения на основни работни понятия, с които докторантката продуктивно оперира в дисертацията.

Първа глава – ЕТНОДЕМОГРАФСКА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ВАРНА И РЕГИОНА. ИНСТРУМЕНТАЛНИ ПРАКТИКИ – логично е ориентирана към проследяване на историографски и етнодемографски данни за Варна и региона. Представени са кратки сведения за историческото развитие на гр. Варна, за промените в етнодемографския състав на нейното население. Обърнато е специално внимание на някои миграционни процеси и отделни промени в демографския състав на населението в Североизточна България. Освен, че е проследена историческата хронология на демографски промени през вековете, е направен преглед на основните етнографски групи в изследвания район.

След очертаване на разнообразието от етноси, които живеят във Варна, дисертантката насочва вниманието към богатата и многопластова градска музикална култура и съществуващите инструментални практики в града. Паолина Василева е успяла да проучи сведения за специфичните музикални формации, създадени към различни институции (дружества, църква, училища и др.) на гръцки, арменски и еврейски общности. В едри щрихи е проследено развитието на музикалния живот във Варна от края на XIX век до началото на XXI век.

Представени са основните изпълнителски групи (оркестри, танцови състави, ансамбли и др.), които активно се включват в музикалния живот на Варна. Василева обобщава, че в резултат на многовековното съжителство в града „към днешно време (в началото на XXI век) трудно може да се постави ясно разграничение на населението в етническо отношение“, защото представители на посочените групи не се самоопределят като такива.

Особено внимание дисертантката отделя на основните етнографски и етнически групи, които населяват селата във Варненския регион. Тя се фокусира върху проучените в дисертационното изследване селища, намиращи се северозападно от град Варна, формирани основно от преселници – ваяци и гагаузи.

Изложени са сведения за ваяците и гагаузите, на които докторантката обръща специално внимание. В резултат на проведеното проучване за идентифициране на двете етнографски групи и сравнителния анализ на музикалните практики в изследваните селища, Паолина Василева достига до предположение за взаимовръзка между ваяци и гагаузи, установена поради преселването на ваяци в територии, намиращи се северозападно от Варна, приемани за „местни за гагаузите“. Според докторантката, като резултат от съвместното съжителство на двете общности след 1950-те, се стига до преплитане на тяхната музика, култура и традиции под въздействието на няколко фактора: браковете, които са сключвали помежду си, и празниците, които са отбелязвали заедно.

Представеният в първа глава исторически и етнодемографски преглед помага да се разбере важната роля на етническите и етнографските общности в музикалния живот на Варна и изследваните села в региона.

Втора глава – ЛЮБИТЕЛСКО СВИРЕНЕ И ХУДОЖЕСТВЕНА САМОДЕЙНОСТ – се занимава с очертаване на характерни особености на любителското свирене и художествената самодейност в проучвания район. Тук се хвърля светлина върху състоянието на любителското свирене в няколко селища от изследвания регион

(Белослав, Брестак, Вълчи дол, Червенци и Тополи). Докторантката се занимава с издирване и изследване на любителското свирене, практикувано от самоуки музиканти, свирещи за удоволствие. По време на теренното изследване в селища, населявани предимно от гагаузи, или където са интервюирани гагаузи (Брестак, Вълчи дол, Червенци) са издирени и анализирани данни за местни музиканти от началото на XX век до днес (свирачи на кавал, гайда, гъдулка, акордеон, в единични случаи – окарина, цигулка). Теренните проучвания обхващат селища, където са проведени интервюта с местни музиканти, самоопределящи се като ваяци (Белослав, Тополи). Дисертантката въвежда данни за различни музиканти (гайдарджии), представители на любителското музициране в тези села, и коментира тяхното участие в разнообразни инструментални практики.

По-нататък изследването се концентрира върху организираното движение на художествената самодейност в проучваната област след 1950-те. Докторантката поставя в обсега на вниманието си фолклорни ансамбли и други състави, създавани към различни институции (читалища, предприятия, училища и др.). Паолина Василева ясно откроява ролята на художествената самодейност в периода на социалистическата държава и подчертава, че след 1944 г. художествената самодейност се превръща в основен елемент от културния живот на хората в региона.

Трета глава – ПРОФЕСИОНАЛНИ ФОЛКЛОРНИ ИНСТРУМЕНТАЛНИ ПРАКТИКИ ВЪВ ВАРНА – е фокусирана върху един конкретен проблем – развитието на професионалните фолклорни инструментални практики във Варна след 1950-те. Материалът е проучен, осмислен и организиран в три направления: професионално фолклорно ансамболово изкуство; обучението по народни музикални инструменти и свиренето в сватбарски оркестър.

Прочитът на създаването, развитието и утвърждаването на Ансамбъла за народни песни и танци – Варна, предложен от Паолина Василева, е съобразен с очертаните от нея три етапа от съществуването на ансамбъла: като любителски фолклорен състав към ГНС (1961-1976); като професионален ансамбъл с общински статут (1976-1991); като сдружение с идеална цел (от 1991 до днес).

Специално е очертана педагогическата дейност, свързана с обучението на фолклорни музиканти, разгръщана в градските читалища, музикални школи и специализирани училища за фолклорни изкуства и съвсем точно е отбелязано, че град Варна с цели три училища, в които се осъществява обучение по народни инструменти, е „своеобразен лидер в това обучение“. На базата на събран изворов материал дисертантката успява да открие функционирането на обучението по фолклор в три утвърдени авторитетни образователни институции в областта на музикалния фолклор (Основно училище „Антон Страшимиров“; Национална гимназия за хуманитарни науки и изкуства „Константин Преславски“; Национално училище по изкуствата „Добри Христов“) и сполучливо да предаде по един ясен начин различните методи на преподаване по фолклорна музика, утвърдени от отлично подготвени, посветени и отдадени преподаватели по народни инструменти в град Варна: кавал (Николай Докторов, Венелин Мутафчиев, Димо Железов), гайда (Недко Царев, Драгни Драгнев; Никола Георгиев), гъдулка (Симеон Симеонов, Генчо Стоянов), тамбура (Георги Мановски, Даниела Инджова). Ценно е привличането на отделни изказвания на някои от тези преподаватели, които разкриват важни моменти от своя педагогически опит.

По-нататък в тази глава Паолина Василева избира като конкретен обект на съсредоточаване оркестрите за сватбарска музика от град Варна. Въведени са нови данни за битуването на различни варненски сватбарски оркестри. Дисертантката проследява ранната поява на сватбарските оркестри в град Варна и подчертава, че тяхната роля, влияние и авторитет нарастват особено след 1980-те и през 1990-те. Варненските сватбарски оркестри са осмислени през открояване на специфичното в изследваните инструментални групи: „Аксаковската народна група“, Оркестър „Варненци“, Оркестър „Камчия“, Оркестър „Здравец“, Оркестър „Бриз“ и Оркестър „Орхидеи“. Въз основа на анализ на данни от платформата за видеосподеляне YouTube, дисертантката обосновава изводи за популярността на проучваните варненски оркестри.

В **Заклучението** синтезирано са представени резултатите от дисертационното изследване.

Изследването е базирано върху собствени теренни проучвания, което може да се приеме като лично постижение на Паолина Василева. Докторантката е събрала разнообразен, отговарящ на темата материал, направила е интервюта с музиканти, свързани с изследвания район, които хвърлят светлина върху различни аспекти от особеностите и развитието на инструменталната фолклорна музика и неделимите от нея практики.

Дисертантката е формулирала 5 приноса, които коректно отразяват основните постижения на дисертационния труд, отнасящи се до допълване и разширяване на регионалните изследвания върху фолклорната музика и съвременното изпълнителско изкуство в Североизточна България.

По мое мнение в дисертацията могат да се открият и други приносни моменти, резултат от самостоятелната работа на Паолина Василева. В научна употреба са въведени неизследвани досега материали, събирани и организирани от различни източници и този откривателски момент може да се оцени като принос. Чрез привлечения материал се постига единна картина за инструменталните формации и практики в проучвания регион.

Представени са три самостоятелни публикации, свързани с темата на дисертацията, всички излезли от печат. Публикациите допринасят за популяризиране на резултати от проведеното изследване.

Авторефератът е в обем от 57 страници. Той представя в резюмиран вид основните моменти от дисертационния труд и обективно отразява неговата структура, съдържание, основни изводи.

Доколкото бих си позволила някои препоръки, те се отнасят до бъдещата работа на докторантката. Прави впечатление, че записаните теренни материали са описани, но не са приложени към дисертацията. Според мен трудът би се обогатил, ако към него се приложат дешифрамите на проведените в процеса на теренна работа интервюта. Това би придало по-голяма цялостност и плътност на изследването. Втората ми препоръка се отнася до някои забелязани неточности, които е добре да бъдат коригирани (например, на с. 10 името на Желя Пимпирева е написано неточно като „Соня Пимпирева“). Необходимо е да се прецизира начинът на изписване в библиографията,

която в сегашния си вид е непълна – на места в текста са цитирани автори, които не са въведени в библиографията (Едуард Алексеев, Carol Silverman). Посочените препоръки не омаловажават значението на постигнатото в дисертацията.

Заключение

В заключение бих искала да подчертая, че представеният за рецензиране труд е ценно изследване на инструменталните фолклорни практики във Варна и някои селища от региона. Дисертацията отговаря на законовите изисквания на ЗРАСРБ и Правилника за неговото прилагане. На тази основа давам своята положителна оценка и гласувам за присъждане на образователната и научна степен „Доктор“ по научната специалност „Музикознание и музикално изкуство“ на Паолина Василева.

26.04.2022 г.